

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

V/2012

KONTEKSTUALIZACIJA KNJIŽEVNOTEORIJSKOG STVARALAŠTVA T. S. ELIOTA

Harding, Jason (ed.) (2011), *T. S. Eliot in Context*, Cambridge: Cambridge University Press.
Chintz, David E. (ed.) (2009), *A Companion to T. S. Eliot*, Oxford: Wiley-Blackwell.

Krajem dvadesetog i početkom dvadeset i prvog vijeka dolazi do intenzivnijeg izučavanja stvaralaštva T. S. Eliota u svjetlu savremenih književnih i kulturoloških teorija i saznanja. O tome svjedoči ogromna literatura nastala u posljednjih 20 godina koja se bavi njegovim životom i stvaralaštvom, uprkos činjenici da je ovaj autor do sada imao zapaženo kritičko sagledavanje svoga opusa. Jedni od današnjih šampiona izučavanja T. S. Eliota svakako su izdavačke kuće Cambridge University Press i Wiley-Blackwell, koje svojim monumentalnim izdanjima u velikoj mjeri doprinose sveobuhvatnijem razumijevanju ovog pjesničkog genija, teoretičara i dramskog pisca. Pristup ovom piscu je u toku sa savremenim teorijama koje proučavaju tekst u širem kontekstu.

Proučavanjem književnih tekstova u širem kontekstu gubi se vještačka granica između unutrašnjeg i spoljašnjeg pristupa, koju su ranije zastupali kritičari. U postmodernističkoj, kao i u današnjoj postpostmodernističkoj eri, ove granice su fluidne u toj mjeri da su često jedva vidljive i nekadašnja dva pristupa se objedinjuju i time omogućavaju bolje sagledavanje književnog stvaralaštva pisaca. Kontekstualna analiza podrazumijeva filološku istoriju jezika, književnu tradiciju koja je uticala na djelo i kojoj djelo pripada, društveni, politički i kulturološki kontekst koji utiče na značenje djela i one aspekte biografije koji doprinose boljem razumijevanju djela.

Ovakav pristup ne podrazumijeva potragu za značenjem djela van književnog teksta, već implicira dvosmjernu dinamiku: književni tekst se objašnjava kontekstom, dok istovremeno odslikava i rasvjetljava kontekst onoga što se tradicionalno zvalo van-tekstualnim svijetom.

Kako sam Eliot tvrdi, poezija od čitalaca zahtijeva napor da bi se u potpunosti shvatila. Što se više upoznajemo sa njegovim aluzijama na druga književna djela i upućivanja na društveno-istorijske i kulturološke kontekste, to bolje razumijemo njegovo stvaralaštvo. Knjiga *T. S. Eliot u kontekstu* (*T. S. Eliot in Context*) pažljivo je osmišljena i predstavlja autoritativno i koherentno propitivanje kontekstâ bitnih za potpunije shvatanje Eliotovog često kontroverznog stvaralaštva, kako u uvodu navodi Džejson Harding (Jason Harding). Ova knjiga bavi se nizom tema povezanih s njegovim životom i karijerom, ključnim književnim, intelektualnim, društvenim i istorijskim kontekstima, kao i kritičkom recepcijom njegovog djela.

Knjiga je podijeljena u pet dijelova. Prvi dio – „Život“ (“Life”) – upućuje na njegove korijene i život u okruženju intelektualne aristokratije Nove Engleske, obrazovanje na Harvardu i Sorboni, londonsku karijeru – od nastavnika, preko bankarskog službenika, do vodećeg kritičara, urednika prestižnih književnih časopisa koji diktiraju književni ukus tog vremena i direktora izdavačke kuće.

Drugi dio, naslovljen kao „Forme“ („Forms“), daje bolji uvid u Eliotove uloge u javnom životu. Njegova uloga kao izdavača izuzetno je značajna kada se uzme u obzir veliko prisustvo cenzure. Svojim redovnim člancima u časopisima on takođe diktira tokove savremene književnosti. Nakon osnivanja vlastitog književnog časopisa *Krajtirion* (*Criterion*), on upoznaje javnost s novitetima u svijetu vizuelnih umjetnosti, pozorišta, plesa, muzike i radio-emitovanja. Uz dramsko stvaralaštvo i emitovanja na radijskom programu BBC-a, Eliot nije nerazumljivi modernista koji stvara samo za intelektualnu elitu, već stalno pokušava da dopre do što šire publike s različitim interesovanjima.

U trećem dijelu, naslovljenom kao „Književne protivstruje“ („Literary cross-currents“), naglasak je prevashodno na Eliotovim pjesničkim dostignućima, a zatim i na njegovoj kritici i donekle oportunističkoj revalorizaciji književnog kanona. Poglavlja u ovom dijelu značajno revidiraju ranija viđenja Eliotovih književnih „pozajmica“ i ranije kritičke predrasude uopšte. Autori ovih poglavlja uglavnom pokazuju na koji način je njegovo viđenje tradicije predstavljeno u poeziji. Eliotova potraga za književnom prošlošću koja se obraća sadašnjosti nije predstavljena kao rad minucioznog naučnika, već kao rad pjesnika koji stvara.

Četvrti dio ove knjige, „Politika, društvo i kultura“ („Politics, Society and Culture“), naglašava nekoliko kontroverznih tema. Ova poglavlja upućuju na to da iako se neke od Eliotovih ideja danas ne smatraju prihvatljivim, one predstavljaju proizvod specifičnih društveno-kulturoloških uslova i ekstremne političke i ekonomske krize tadašnjeg vremena. U ovom dijelu su vidljivi kontinuitet i promjene Eliotove misli, njegovi stavovi vezani za najranije izloženosti pozitivističkim teorijama, pragmatizmu i relativizmu tokom dodiplomskih i postdiplomskih studija filozofije, što je vodilo kasnije nastaloj ideji o društvenom

poretku. Pored toga, razmatra se njegov odnos prema vjeri, antisemitizam i odnos prema ženama, te politička uvjerenja.

Peti dio, „Recepcija“ („Reception“), ponovo propituje Eliotovu kritičku recepciju, počevši od polarizovanih stavova kritičara njegove poezije i proze, koji su mu utrli put i obezbijedili mjesto u kanonu engleske i svjetske poezije, pa sve do obožavanja, odbijanja i rivalstva kod savremenika i kasnije generacije pjesnika. Ovaj dio takođe donosi Eliotovo mjesto u studijama engleske književnosti uopšte, kao i u savremenoj književnoj kritici i teoriji. Uzeta zajedno, ova poglavlja u velikoj mjeri osvjetljavaju Eliotovo stvaralaštvo i predstavljaju sveobuhvatan portret vodećeg pjesnika XX vijeka. *T. S. Eliot u kontekstu* predstavlja vrijedan izvor kako za kritičare, tako i za nastavnike, studente i širu akademsku publiku.

Knjiga *Priručnik o T. S. Eliotu* (*A Companion to T.S. Eliot*), čiji je urednik eminentni profesor engleske književnosti s Univerziteta Loyola u Čikagu, a u izdanju izdavačke kuće Wiley-Blackwell, takođe se na sveobuhvatan način bavi stvaralaštvom T. S. Eliota i upućuje na činjenicu da je kritička pažnja na njegovo stvaralaštvo i karijeru u porastu od devedesetih godina dvadesetog vijeka. Inovativni pristup koji uključuje proučavanje filozofije, roda, seksualnosti i popularne kulture, kao i kontroverzna politička pitanja, svjedoče o potrebi revalorizacije ovog pjesnika, tim prije što je tek 1996. godine objavljena zbirka njegove izgubljene rane poezije *Inventions of the March Hare*. Pored toga, časopis *Time* ga je proglasio „pjesnikom vijeka“, a nedavno je objavljeno i nekoliko tomova Eliotove prepiske, koja u velikoj mjeri osvjetljava njegovo stvaralaštvo.

Prvi dio *Priručnika*, „Utjecaji“ („Influences“), sastoji se od osam poglavlja i rasvjetljava šta je uticalo na formiranje Eliota kao pisca i mislioca, pri čemu razmatra uticaj istočne filozofije i budizma s jedne, te zapadne filozofije i kulture s druge strane.

Pored toga, razmatraju se aspekti estetskog, biografskog, istorijskog i naučnog koji su uticali na njegovo stvaralaštvo. Drugi, najobimniji dio, „Djela“ (“Works”), na originalan način razmatra njegov cjelokupni opus, analizirajući svaku fazu njegove poezije, drame i kritičkih tekstova. Treći dio, „Konteksti“ (“Contexts”) predstavlja kontekstualizaciju Eliotovog djela na više nivoa: rodnom, rasnom, seksualnom, religijskom, političkom i mnogim drugima. Nekoliko poglavlja osvrće se na novine u studijama o Eliotu i kontroverze u savremenom dobu vezane za njegovo stvaralaštvo, dok dva poglavlja razmatraju njegovu karijeru izdavača i osnivača časopisa *Krajtirion* – tokove karijere koji su ga obilježili kao značajnu kulturološku pojavu XX vije-

ka. Ostala poglavlja daju informacije o njegovoj recepciji ili naglašavaju one aspekte Eliotovih djela koji ga i danas čine značajnim i uticajnim pjesnikom.

Priručnik o T. S. Eliotu i T. S. Eliot u kontekstu pokrivaju mnogobrojne aspekte života i stvaralaštva T. S. Eliota istražujući one koji su ga formirali kao pisca i mislioca, analiziraju njegovo stvaralaštvo i proučavaju ga u istorijskom, kulturološkom, društvenom i intelektualnom kontekstu. Rezultat takvog pristupa je analitički portret T. S. Eliota viđen kroz prizmu vodećih eliotologa, što daje novi uvid u pjesnika, prozaistu i kritičara koji nastavlja da definiše književni pejzaž XX vijeka.

petar.penda@unibl.rs